

שמעתא עמיקתא

גליון תט"ו | פרשת ויקרא - זכור | תשפ"ב | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובכ"א

הלכות מצויות לפורים

משיעורי הר"ח"ג הרב יוחנן בורג'ר שליט"א
מו"ץ וראש כולל חוראה רמות ב'

קריאת המגילה

אכילה לפני קריאתה

- א. אכילה לפני הקריאה
אסור לאכול קודם שישמע קריאת המגילה (שו"ע ורמ"א (סי' תרצב סעי' ד)), והדן כן אף קודם הקריאה של היום, אפילו כבר התפלל. [מ"ב (סי' טו)].
- ב. התחיל בהיתר
בני הכרכים שדינם לקרוא בט"ו (ולא במוצאי הצום) אם התחילו לאכול חצי שעה לפני זמן ערבית יכולים להמשיך אכילתם. [הרמ"א (סי' תרצב סעי' ב) לענין מצות לולב שהיא מצוה דאין].
- ג. טעימה
דוקא אכילה אסורה, אבל טעימה מותרת לצורך גדול, כגון לצורך חולה קצת או מי שמתענה והתענית קשה לו. [מ"ב (שם סי' קד)].
- ד. מה היא טעימה
טעימה פירושה אכילה עד כביצה פת [מ"ב (שם סי' קד)], ואכילת פירות אפילו הרבה. [שו"ע (סי' רלב סעי' ג)]. וכן אכילת תבשיל העשוי מחמשת מיני דגן אפילו הרבה. [מ"ב (סי' רלב סייק לד)]. ולענין אכילת פת הבאה בכיסנין יש להחמיר לכתחלה להחשיבה כפת. [ע"י בשעה"צ (סי' רפו אות ז) ומ"ב (סי' תרל"ט סייק טו-טז)]. ומשקין המשכרין אינן מותרין אלא כשיעור ביצה. [מ"ב (שם)].

ו. נשים באכילה לפני הקריאה
אם ממנה שומר שזוכר לו, מותר לו לטעום לפני הקריאה, ובשעת הדחק מותר לו אף לאכול או לישון. [ע"י ברמ"א (סי' רלב סעי' ב) ומ"ב (סי' רלב סעי' ב) ושעה"צ (שם) דע"כ לענין אכילה שמכנין על שומר אפילו לכתחלה. וכן פסק השלמת חיים (סי' שסח) שמתיר לאכול אם ממנה שומר. ועיי"ש שכתב כן אף אליבא דהמ"ב (סי' תרצב סייק טז ושעה"צ (שם) שמשמע שהתיר אכילה (יותר מטעימה) דוקא לחולה].

ה. מנחה שומר שזוכר לו לקרוא המגילה
אם מנחה שומר שזוכר לו, מותר לו לטעום לפני הקריאה, ובשעת הדחק מותר לו אף לאכול או לישון. [ע"י ברמ"א (סי' רלב סעי' ב) ומ"ב (סי' רלב סעי' ב) ושעה"צ (שם) דע"כ לענין אכילה שמכנין על שומר אפילו לכתחלה. וכן פסק השלמת חיים (סי' שסח) שמתיר לאכול אם ממנה שומר. ועיי"ש שכתב כן אף אליבא דהמ"ב (סי' תרצב סייק טז ושעה"צ (שם) שמשמע שהתיר אכילה (יותר מטעימה) דוקא לחולה].

הקריאה

- א. שמיעת כל מילה מקריאת המגילה
אם לא שמע אפילו מילה א' מהמגילה לא יצא ידי חובתו. [מ"ב (סי' תרצ סייק מה)].
- ב. להשמיע לאזניו
לדעת הסוברים שחרש אינו יכול להוציא רבים ידי"ח [ע"י לקמן באות ג], מי שקורא המגילה לעצמו צריך להזהר מאוד שישמיע לאזניו, שאל"כ אפילו בדיעבד לא יצא. [שעה"צ (שם אות ז)]. אבל לדעת החולקים בדיעבד יצא. [מ"ב (שם)]. ולמצוה לכל הדעות צריך להשמיע לאוזניו. [ע"י בב"י (רס"י קפה) ובמ"ב שם. וע"י במועדים וזמנים (ח"י סי' קא). וע"י עוד בשמעתא עמיקתא גליון נ"ב].
- ג. לכוון בכל מילה ומילה
השומע את המגילה אפילו אם לא כוון בכל תיבה יצא. [מג"א (סי' תרצ סייק טו)]. וע"י בסמוך.

ד. המיה דעתו באמצע הקריאה
השומע את הקריאה ופנה לבו לגמרי לדברים אחרים עד כדי שלא שמע כלל מה שהחזן אמר לא יצא. [הגר"ש"א זצ"ל (אשרי האיש עמי רפז)]. אך אם לא היה מרוכז במה שהחזן קרא אבל שמע הקריאה, כגון שידו אוחזת בידו עם החזן או שהוא זוכר ששמע אך לא שם לבו למה ששמע, יצא. [ע"י במג"א (סי' תרצ סייק טו)]. וכן פסק הגר"ח"ק שליט"א (אגרת הפורים פ"ג הגה כ"א-כד).

ה. מסתפק אם שמע כדיון
המסתפק אם שמע כדיון, בקריאה של הלילה הוא ספק דרבנן ולקולא ואינו צריך לחזור ולקרוא. [ע"י מ"ב (סי' תרצב סייק טז) ובפתי"ש (יו"ד סי' קי סייק ב)]. אבל ביום דחויבא מדברי קבלה, ספקו לחומרא. [ע"י מ"ב (שם) ובשעה"צ (סי' תרצב אות כז וסי' תרצ אות מא) דקריאה דיום ממור מלילה, דהו מדברי קבלה. וע"י עוד בזה בשמעתא עמיקתא גליון קע"ח].

ו. מסתפק אם שמע כדיון בעיירות המסופקות
הקורא ביום י"ד וביום ט"ו מספק, כגון שנמצא בעיירות המסופקות (בין מחמת ספק במציאות או מוקפות הן מימי יהושע בן נון, או מחמת פלוגתא), ומסתפק אם שמע המגילה כדיון ביום ט"ו, א"כ לחזור לקרוא אף ביום. והמחמיר תבוא עליו ברכה. [כ"י שיש כאן ס"ס, ספק שמע שמע כדיון, ספק שמע אינו חייב לקרוא כלל. אלא דאין להקל בזה אלא בספק שאירע דבריו של יום ט"ו, אבל ביום י"ד דמכריזים ביה מתי"ט שכתב הגר"א (סי' תרצב סייק ג) יצא, מסתבר דאין להקל. ואף ביום ט"ו המחמיר תנ"י. וכן שמענו מגדולי הפוסקים. וע"י בזה בשמעתא עמיקתא גליון קע"ח].

ז. הפסיק באמצע הקריאה, מהיכן ממשיך
אם הפסיק באמצע הקריאה ואח"כ חזר למקום שפסק, אפילו שהה כדי לגמור את כולה, יצא. [שו"ע (סי' תרצ סעי' ה)]. ואפילו סח בנתיים. מיהו גוערין במי שסח בנתיים. [רמ"א (שם)]. וע"י בשעה"צ (אות יח)]. אלא שאם שהה מחמת אונס כדי לגמור את כולה חוזר לראש ללא ברכה, אלא אם כן הסיח דעתו דאם ע"ס מברך. [ע"י (סי' תקצ סייק יח) והגר"ש"א זצ"ל (חשוקי חמד מגילה עמי רל)]. והיינו שהפסיק משום שאינו ראוי, כגון שצריך לנקבו או שהמקום אינו ראוי מחמת צואה או מי רגלים, אבל אונס אחר כגון מחמת ליסטים אינו חוזר. [מ"ב (סי' סה סייק ב)]. ועל כן מי שנאנס ללכת לבית חולים וכדומה ממשך במקום שהפסיק, אלא שאם הסיח דעתו עליו לברך עד המשך קריאתו. [הגר"ש"א זצ"ל (שם)].

ח. לא שמע מילה מהש"ץ, ההשלמה מתוך הימוש
השומע הקריאה מהש"ץ וחסר מילה א' או יותר, מותר לו להשלים באותו זמן מתוך מגילה כשרה עד מקום שהש"ץ נמצא. ואם אין לו מגילה כשרה בדיעבד משלים מתוך חומש בתנאי שלא חיסר רוב הקריאה (ולכ"י ישמע המילים לאזניו). [מ"ב (סי' תרצ סייק ו) וסי' יט].

ט. השלים קריאת המגילה בעודו שומע מהש"ץ
השומע הקריאה מהש"ץ ובאותו זמן השלים מילות החסרות לו, אם לא השלים גם המשך הקריאה, אפילו כוון לצאת על ידי שמיעתו מהש"ץ, לא יצא ידי חובתו. [א"ע"פ ששומע כוונה מהני אף בשעה שהוא מדבר כדמוכח בשעה"צ (סי' קסז) אות מג) למעיין, מ"מ הרי נמצא קורא למפרע ולא יצא כמי"ש השו"ע (סי' תרצ סעי' ו) והמ"ב (סי' קכב)]. אלא שצ"ע היכן שהשלים מילה א' ושמע גם מילה הבאה מהש"ץ אם חש"ב למפרע, שהרי דינו כאילו אמר שתיים ביחד. וע"י בזה בשמעתא עמיקתא גליון קע"ח].

י. לקרוא מילה במילה עם הש"ץ
הרועה לקרוא מילה במילה עם הש"ץ מותר לו לעשות כן אף כשקורא מתוך חומש, ויתנה בלבו שאם לא ישמע אזיה מילה מהש"ץ יצא ידי"ח (של אותה מילה) בקריאה שלו. [הגר"ש"א זצ"ל והגר"ח"ק זצ"ל (אגרת הפורים פ"ג הגה כד)]. וע"י בשמעתא עמיקתא גליון קע"ח].

יא. שומע בהברה שונה
השומע את המילה בהברה השונה ממסורת אבותיו יצא. [הגר"ש"א זצ"ל (אשרי האיש פ"ג אות טז)].

יב. שמיעתה דרך מלפון
מי שאין בידו מגילה ואינו יכול לשמוע מאחר מחמת אונס, ובידו לשמוע דרך מלפון, עליו להחמיר לעשות כן. [כ"י יש צד שיצא ידי"ח. וכן מבואר בשבט הלוי (ח"ה סי' פד)]. וע"י באי"מ (ח"ב סי' קח וח"ד קכז), כגון שיש (ח"א סי' ט) ועוד. וע"י בגליון קנ"ח]. ואם כבר שמע דרך המלפון ואחר כך נדמנה לו מגילה כשרה חייב לחזור ולקרוא פעם שניה בלא ברכה. [גש"ב הלוי (שם)].

משלוח מנות

א. חובת משלוח מנות
חייב אדם לשלוח שתי מנות לרעהו, דכתיב "ומשלוח מנות איש לרעהו". ומצותה שתי מנות לאדם אחד, וכל המרבה הרי זה משובח. [שו"ע (סי' תרצה סעי' ד) ומ"ב (שם סי' א)].

ב. טעם המצוה - שליחת בליב או מיני מאכל
יש אומרים שהטעם של משלוח מנות הוא כדי להרבות שלום וריעות. [מנחת הלוי (מגילת אסתר פ"ט פסי' יט)]. וי"א שהוא כדי שיהא לכל א' צורכי סעודת פורים. [תרוה"ד (סי' ק"א)]. וע"י בחת"ס (סי' קצז) שג"ר מהרמ"א ש"ס"ל כהמנות הלוי, אולם הפ"ח"ח (שם) חולק על הרמ"א]. ויש כמה נפק"מ בין הטעמים, כגון שלפי השיטה הראשונה אפשר לשלוח כלים וכדומה. אבל לפי השיטה השניה צריכים דוקא דבר מאכל. ומכל מקום כבר נתפשט לתת במשלוח מנות מיני מאכל. [כנה"ג (שם הבב"י סי' קז)]. וע"י בשמעתא עמיקתא גליון נ"ג].

ג. נשים
נשים חייבות משלוח מנות. [רמ"א (סי' תרצה סעי' ד)]. ונשים נשואות נהגו להקל בזה כי יוצאות ע"י הנתינה של בעליהן. וי"א שלכתחלה אין לסמוך על זה. [מ"ב (סי' קכז)]. ועיי"ש במ"ב שכתב שמי"מ יש להחמיר. אלא שהמנהג נפשוט לא להחמיר בזה. וע"י בערוה"ש (סי' תרצב אות ב) שכתב שאשתו יוצאת ע"י הנתינה של בעלה כי כגוף אחד ניהו]. ומ"מ יכולה לשלוח מהמאכלים ומשקים המצויים בביתה אע"פ ששייכים לבעלה משום שיש לה רשות לתתם לאחרים שדינם כשלה אף ללא קנין. [גש"ב הלוי (ח"ט סי' קמז אות א)].

ד. חינוך הקטנים
קטן חייב במשלוח מנות מדין חינוך. [פמ"ג (סי' תרצה א"א סי' קד)].

ה. לשלוח על ידי שליח
לכתחלה יש לגדול להמנע משלוח מנות לקטן (ואם כבר יצא ידי חובתו אין חשש). וע"י בערוה"ש (סי' תרצה אות יח) נקט שאם שולח משלוח מנות לקטן יצא, דרעהו קרין ביה. וכן נקט במקראי קדש (פורים סי' לו) וכן א"ת ב"ב. אולם הבן איש חי (פ"ר תצוה אות טז) והכה"מ (סי' תרצב אות יג) פסקו דבכה"ל לא יצא].

ו. לשלוח על ידי שליח
יש אומרים שאפשר שחייבו חז"ל לשלוח המנות דוקא על ידי שליח. [מ"ב (סי' תרצה סייק יח) בשם הבנין ציון (סי' מד) (אלא שבאמת שם פשט דלא בעינן שליחות ומסתפק שמה יש דין לכתחלה לעשות כן), וע"י במקור חיים (ס"ס תרצב)]. ויש אומרים שאין צריך שליחות. [א"י"א בוטשאטט (שם), כה"ח (אות מא) וחזו"א (ד"י"ג והנהגות)]. ולכתחלה יש להקפיד לשלוח עכ"פ משלוח מנות אחד על ידי אחר.

ז. לשלוחם על ידי קטן (לדעת המהמירים לעיל)
י"א שמועיל לשולחם אף על ידי קטן. [תה"י"ס ומקור חיים (ס"ס תרצב)]. ויש מסתפקים בזה. [הרע"א (פסקי תשובה סי' קמח)]. ודעה ראשונה לעיקר. [מהר"ש"ם (דעת תורה סי' תרצה)].

ח. לשלוחם לפני פורים
יש אומרים שמועיל לשולחם מ"א באדר אם יגיעו בפורים. [מהר"א (סי' רד)]. וכן פסק המהר"ש"ם (דעת תורה שם סי' ז). וע"י בבאר היטב (סי' תרצה סייק בשם ה"ד אהר"ן). ויש מחמירים שצריך לשלוחם דוקא בפורים עצמו. [ערוה"ש (אות יז) ותורה לשמה (שאלה קפח)]. וע"י עוד בפמ"ג (סי' תרצה א"א סי' א)].

ט. לא ירד לבן ט"ו בל"ח (או להיפך)
י"א שכן י"ד ששלח לבן ט"ו והגיע לידו ביי"ד ואכלו בט"ו, יצא השולח ידי"ח, אבל בן כרד ששלח לבן ע"ר בט"ו לא יצא. [א"י"א (סי' תרצ) כי הכל הולך אחר שמחת המקבל. וע"י במהר"ח"א אשכנזי (סדרו בית עובד)]. וי"א שאינו ידי"ח אלא ביי"ד לבן ט"ו וי"ד או בט"ו לבן ט"ו. [ע"י ח"י רבינו מאיר שמוחה (ליקוטים מגילה ד' ד"ה ועוד) ובתורת המועדים (סי' כ אות ה) בשם החזו"א ובצ"ץ הקדוש (סי' נו)]. ולמעשה יש להקפיד לתת לבן י"ד ביי"ד ולבן ט"ו בט"ו. [הגר"ש"א זצ"ל (יבקשו מפיהו אות ב)].

י. מסתפק אם קיים המצוה
ל מצות היום הם מצות מדברי קבלה. [ש"ל"ה (נר מצוה מס' מגילה אות ו) וטורי אבן (מגילה ה' : ד"ה חזקיהו)]. ועל כן י"א שספק לחומרא. [טורי אבן (שם)]. ויש מסתפקים בזה. [מ"ב (סי' תרצב סייק טז)]. ולמעשה לכתחלה יש להחמיר לחזור ולקיימם.

יא. נתינת משלוח מנות למי שאינו מברך
מותר לתת משלוח מנות לשכן וכדו' שהוא חשוד שלא לברך, משום דרכי שלום או כדי לקרבו לדת. [נא"ן בזה משום לפני' : א' אם כוונתו גם לקרב לב השני לחזור בתשובה אין חשש לפני' כמבואר בריטב"א (קדושת לב. ד"ה הא). וכ"כ בתשובות והנהגות (ח"ב ס"ס קלח)]. וכן מבואר במנח"ש (ר"ס לה). ב' במקום דרכי שלום מותר כמבואר במ"ב (סי' שמו סייק ו) עיי"ש התנאים בזה. [וכן הוא בב"ד. וע"י בגליון נ"ג].

יב. ההטביל הכלי שמסדרים עליו המשלוח מנות
הקונה כלי ע"מ למלאות אותו בדברי מאכל ולשלוח הכלי עם האוכל לאחר, אין המשלח צריך להטבילו, אלא המקבל חייב להטבילו כשמחליט להשתמש בו. [הגר"ש"א זצ"ל (קונטרס טב"כ - ישראלון אות עא)]. וכן שמענו בשם הגר"ח"ק זצ"ל (והדר ביה ממה שנקט החמיר בזה). וע"י בגליון צ"ד].

י.ו. להטביל כלי שעומד לתת במתנה

כלי העומד למתנה אין להטבילו לצורך האטבילו וזכה את הכלי לחבירו לפני הטבלתו. ואם הטבילו, על המקבל לחזור ולהטבילו ללא ברכה. (הגרשו"א זצ"ל (טבילת כלים פי"ח סה"ג ט), תשובות והנהגות (ח"א סי' תנב) ועוד. והארכנו בסי"ד בשמעתא עמיקתא גליון סי"ד.)

יז. בדברים שיש בהם קדושת שביעית

מותר לקיים מצות משלוח מנות בפורים בדברים שיש בהם קדושת שביעית וגם מותר להחזיר למי ששלח לו. ואין זוה משום פריעת חוב בפרות שיש בהם קדושת שביעית (האסור משום איסור סחורה בפירות שביעית) כי הוא חוב מחמת מצוה. (הגרשו"א זצ"ל (שלחן שלמה שביעית עמי רמא). ועיייש במנח"ש (ח"א סי' כז) שאם שלח מנה על תנאי שגם המקבל יחזור ויתן לו מנה מסתבר דחשיב סחורה. ועני עוד בתורה לשמה (סי' קצג), במנח"י (ח"י סי' נז), ובשב"ח (ח"ז סי' רכז אות א). **טו. אכילה לפני קיום המצוה**

י"א דראיו שלא לאכול קודם שקיים משלוח מנות. (הגרשו"א זצ"ל (פ"ייט אות ט)). **ויש סוברים** שאין לחוש בזה. (משנה הלכות (ח"ז סי' צב ד"ה דבר).) **וכן עיקר.** [כן משמע מסתימת המ"ב ושאר הפוסקים שהזכירו דין אכילה לפני קריאת המגילה ולא לענין זה. והיינו טעמא כי היא אכילה של מצוה משום שרבינו סעודת פורים איכא מצוה כמבואר לקמן].

מתנות לאבינים

א. הובת מתנות לאבינים

חייב כל אדם לתת לפחות שתי מתנות לשני עניים (דהיינו מתנה א' לכל א'). [שו"ע (סי' תרצד אות א)]. ומותר לתת מאכל או מעות. [מ"ב (שם סי' ק)]. ואפילו שתי פרוטות מועיל לזה. [מ"ב (שם). והגרנ"ק שליט"א (ישמח ישראל עמי קמד)]. **ויש אומרים** שבזמנינו שאין לפרוטה ערך כלל יש לתת דבר חשוב שישמח בו העני. (הגרשו"א זצ"ל (אשרי האיש פמ"ו אות ג)).

ב. נשים

נשים חייבות במתנות לאבינים, כי גם הן היו באותו הנס. [רמ"א (סי' תרצה ס' ד) ומ"ב (סי' ק"ק כה) דלא כהפ"ח (שם) שחולק על הרמ"א]. ובעל הבית יכול להקנות הכסף ע"י אחר עבור אשתו או בנותיו הגדולות ולאחר מכן למסור בשליחותן. ונשים נשואות נהגו להקל בזה כי יוצאות ע"י הנתינה של בעליהן. וי"א שמי"מ לכתחלה אין לסמוך על זה. [מ"ב (סי' ק).] ועיייש במ"ב שכתב שבמי"מ יש להחמיר. אלא שהמנהג הפשוט לא להחמיר בזה. ועני בערה"ש (סי' תרצד אות ב) שכתב שאשתו יוצאת ע"י הנתינה של בעלה כי כגוף א' נינהו. ועני בשבט הלוי (ח"ט סי' קמז)].

ג. הינוך הקטנים

קטן שהגיע לחינוך פטור ממתנות לאבינים, כי על פי רוב אין לו מעות. [אי"א מבוטשאטש (סי' תרצה).] אפי"ש שבשאר מצוות האב מחויב להוציא ממון על מנת להכנס, צ"ל דס"ל לפטור כי אילו הקטן היה גדול גם היה פטור כי אין לו ממון]. [אבל כשהגיע לכלל מצוות אף על פי שסמוך הוא על שלחן אביו ח"לב. (ערה"ש (סי' תרצד אות ב). ועני בפמ"ג (סי' תרצה אי"א סי' יד)].

ד. חתינתה בו ביום

מחמת שעיקר טעם מצוה זו הוא כדי שיהיה לו במה לשמוח בפורים, כל שלא הגיע לידו בפורים לא קיים המצוה. (התעוררות בתשובה (סי' תצ).) **ועני לקמן אות ה'.**

ה. חתינת צ"ק מזומן

הנותן צ"ק לעני יוצא ידי חובה. (הגרשו"א (הליכ"ש פי"א אות כג) והגרשו"א זצ"ל (אשרי האיש פמ"ו אות ג).) דעת הרבני"ם זצ"ל (וחוברת מועד הרבנים לעניני צדקה תשס"ד עמי 7) שלא יד"ח אא"כ העני יוציא הכסף בפורים מהבנק]. ואף אם נותן לגבאי המחלק לעניים צ"ק בסכום גדול שיחלק לכל עני כפי שיעור הנתינה. [כן התפרסם בחוברת הגי"ל בשם הגרשו"א זצ"ל].

ו. חתינת צ"ק דחוי

הנותן צ"ק דחוי יש מי שאומר שלא יד"ח. (הגרשו"א זצ"ל (שלמי מועד עמי רט).) **ויש אומרים** שיוצא כיוון שיכול לקנות בזה בחנות. (הגרשו"א והגר"ש ואזנר זצ"ל והגרנ"ק שליט"א (חוברת מועד הרבנים לעניני צדקה תשס"ד עמי 7)). ואף אם אין לו מעות כעת בחשבון (אלא שיהיה לו אחר פורים). [משנה הלכות (ח"ו סי' קכב)]. והנותן לקופה של צדקה ח"ל דחוי והם מזוכים לו מעות מזומנים ונותנים זאת לעניים, ומעיל לכל הדעות.

ז. לזכות את המתנה לעני על ידי אחר

אם יש לו כסף עבור עני ואינו פוגש אותו בפורים, יכול לזכות לעני את הכסף ע"י שליח, אפילו אם לא יגיע לידו עד אחרי פורים. וזה בתנאי שיוודע לעני בפורים. [מהרי"א (סי' רז) ושרתא המאי (ח"ג קכ).] **וכן דעת הגרשו"א זצ"ל (אשרי האיש פמ"ו אות ד).** ועני עוד בש"ח יצחק (סי' שעט)].

ח. חתינתם קודם פורים

אין לתת לעני מתנות לאבינים קודם פורים. (ביאור הלכה (סי' תרצד)]. ומכל מקום אם נותן לעני בתורת פקדון והעני יזכה בהם בפורים מותר. (הגרשו"א זצ"ל (ישמח ישראל עמי קלוז)). **וכן מותר לתת לשלחן שיתנם לעני בפורים.** [ערה"ש (סי' תרצד אות ב)].

ט. קיום משלוח מנות ומתלי"א ע"י חתינת מנה חשובה לעני

יש אומרים שהשולח ב' מנות לאביון אחד יצא ידי חובת משלוח מנות ומתנה לאביון אחד. (רפ"ח (תרצה) וטורי אבן (מגילה ה : ד"ה [מתת]).) **ויש מסתפקים** בזה. (הטורי אבן (אבני שהם שם ז. ד"ה [והשתא], ופ"ל (סי' תרצה) והבאה"ח (שם ד"ה א)).) **ויש אומרים** שלמעשה לא יצא ידי חובת מתנות לאבינונים. [מהרי"א (סי' רד) הובא בדעת תורה סי' תרצה ס' ד]. ועני בזה בגליון י"ב]. ועל כן יש לשלוח עוד שתי מתנות על מנת לצאת ידי חובה לכל הדעות.

י. לשלוח לקטן

מותר לתת מתנות לאביונים לקטן. [ערה"ש (סי' תרצד אות ב) וכה"ח (סי' תרצד אות ג)]. ועיייש בערה"ש שאם שולח לאיש ולאשתו או לאיש ובנו לא יד"ח ב' מתנות. אולם הבנין עולם (סי' טו) חולק]. **יא. המוסר מצוות היום ע"י שליח, האם שליח, איך שילוח, יש אומרים** שמחמת שמוצות היום השולח משלוח מנות או מתנות לאביונים על ידי שליח, יש אומרים שמחמת שמוצות היום הם מדברים קבלה אף סומכים על החזיקן שדליח עושה שליחותו ועליו לברר שאכן קיים שליחותו. [כן צידד להחמיר האחיעזר (ח"ג סי' עג)]. והמנהג להקל בזה. [עני באלף לך שלמה (סי' שפג) שכת' דהוי מילתא דעבידא לגלויי. ועוד י"ל שסומכים על הסוברים שדברי קבלה דינם דרבנן שסומכים על האי חזקה. אלא שלפ"ז בשולח עיי' קטן יש להחמיר. וכי"כ בחלקת יעקב (סס"י רלה). ועני בגליון קל"ד].

מצות לבסו מי בפוריא

א. להשתכר בפורים

אמרו חז"ל שחייב אדם להשתכר בפורים. וי"א שהדברים כמשמעם. [שו"ע (סי' תרצה סעי' ב). ושערי"ת (אות ב). וכן הוא בבחי"ל (שם) בדעת השו"ע]. ומי"מ הוידע בעצמו שזילזל אז במצוה מן המצוות או שיהנה קלות ראש ומוטב שלא ישתכר. [בה"ל (ד"ה עד).] ועני בשמעתא עמיקתא גליון קל"ד]. וי"א שישתה יותר מלימוד ואח"כ ירדם וקיים עד דלא ידע. **וכן עיקר.** [רמ"א (שם) ומ"ב (שם) התרומות ועני בשבט הלוי (ח"י סי' קז) ושענור (ויותר מלימודי"ו) פירושו שיהיו פשוטה עושה עליו רושם של התרומות שמחה]. אמנם לא מועיל לישון ואח"כ לשתות. [מקראי קדש (פורס סי' מד)]. נשים פטורות ממצוה זו. [שבט הלוי (ח"י סי' יח אות ב). ועני בכל זה בשמעתא עמיקתא גליון צ"ד].

ב. מי שמוזיק לו היין

מי שמוזיק לו שתייתו יין פטור ממצוה זו. [שערי"ת (סי' תרצה אות ב)]. ומי"מ אף מי שאינו יכול להשתכר יעשה סעודה ובתוך הסעודה ישתה איהו כוס של יין כדי לקיים ימי משתה ושמחה. [כ"ה"ח (אות טז)].

דיני הסעודה

א. סעודת פורים

מצוה להרבות בסעודת פורים. [רמ"א (סי' תרצה)]. וכל סעודה שאוכל לכבוד פורים יש בה מצוה. [כן משמע מהרמ"א (שם), וכן מבואר בביאור הגר"א (שם)]. ומי"מ בסעודה אחת ביום יוצאים ידי חובה. [שו"ע ורמ"א (שם)]. והמנהג לקיימה אחרי מנחה. [רמ"א (שם)]. ועני במשנה הלכות (ח"ז סי' צג) שאף באכילת ארוחת בוקר יד"ח. ומכל מקום נכון לאכול גם בלילה. [מ"ב (סי' ק"א)].

ב. אכילת פת

יש אומרים שבסעודת פורים אין חובה לאכול פת. [מ"א (סי' תרצה סי"ק ט)]. וי"א שצריכה פת. [מו"ק (ד"ה ושט"ק) וערה"ש (אות ז)]. **וכן נראה** לעיקר. [כן משמע מסתימת המ"ב שהשמיט דעת המ"א הגי"ל. ועני בשבט הלוי (ח"ט סי' רב בהגה לסי' תרצה וח"יד סי' נד אות ב)].

ג. הקיא סעודתו

מי שהקיא כל מאכלו, י"א שלא יצא ידי"ח הסעודה. [כת"ס (או"ח סי' צו ד"ה ודע דני"ס). ועני בכה"ח (סי' רעג אות ז)]. ועיי"כ אם משער שלא נשאר במעיו כזית מסעודתו, יסעד שוב.

ד. ברכה אחרונה למי שהקיא סעודתו

מי שהקיא כל מאכלו או שתייתו אינו מברך ברכה אחרונה. [שערי"ת (סי' רח ס"ק א), בשם הברכ"י, נזירות שמשון (סי' קפד), אמרי בינה (או"ח סי' יד), תורה לשמה (סי' קכה), רח צבי (ח"א סי' קסג) ושבט הלוי (ח"א סי' רה ד"ה סי' רח, וח"ו סי' כא) דלא גרע מעיכול]. והדין כן אף אם מסופק אם נשאר במעיו כזית. [כ"ה"ח (סי' קפד אות לז)]. **ויש מי שאומר** שחייב לברך. [קול אליהו (או"ח סי' ט), ועיי"ש שאם אכל כזית והקיא שיעור כזית בהא ודאי לא יברך אחריו]. והעיקר כדעה הראשונה, ומי"מ אם אפשר ראוי שיאכל שיעור לאחר הקאתו עי"מ להתחייב לכוי"ע, או ישמע הברכה מאחרים. [כ"ה"ח (שם)].

בערב שבת

א. סעודת פורים בערב שבת

אסור לקבוע בערב שבת סעודה שאינו רגיל בימי החול, מפני כבוד השבת שיכנס לשבת כשהוא תאב לאכול. [שו"ע (סי' רמט סעי' א)]. ומכל מקום סעודת מצוה שזמנה ערב שבת מותר. [רמ"א (שם)]. ועל כן פורים שחל בערב שבת יעשה סעודה, אלא שלכתחלה יעשנה קודם הצות היום. [רמ"א (סי' תרצה סעי' ב) ומ"ב (סי' ק), ועיי"ש במ"ב שצ"ן ליד אפרים בשם המהרי"ל (סי' נו) שנקט שעד שעה שיעירי מותר לכתחלה]. **ובדיעבד יסעד אף אחר זמן זה עד בין השמשות.** [עני רמ"א (סי' רמט סעי' ב) ובמ"ב (סי' ג)]. ודעת הגרשו"א זצ"ל (הליכ"ש פי"ט הגה 81) שאין לקבל שבת מבעוד יום ואח"כ לסעד, שלא יברך שהסעודה לכבוד פורים, עי"כ. וכי"כ השואל במהרי"ל (סי' נו אות ח)]. **ויש נוהגים** לכתחלה להתחיל הסעודה מבעי"י עד שיקדש היום ופורסין מפה ומקדשין. [עני בספר מנהגי אר"י להר"י גליס בשם נהר מצרים, ובספר פורים שחל בשבת]. ועני בסמוך.

ב. המשך סעודתו

נמשכה סעודתו עד הלילה, אפי"פ שהתחיל מבעי"י, צריך להפסיק, שאסור לטעום כלום (אפי' מים) קודם שיקדש. [שו"ע (סי' רעא סעי' ד)]. ואפי' לא קבל עליו שבת במפורש, כי מחמת שנעשה ספק חשיכה ממילא חלה עליו שבת, וכן הדין אם קבל עליו שבת אפי' עדיין היום גדול. [מ"ב (סי' רעא ס"ק יא)].

ג. פורים מפה ומקדש

אם רצונו להמשיך אכילתו, עליו לפרוס מפה ולקדש. [שו"ע (סי' רעא סעי' ד)]. כלומר עליו לכסות הפת עד אחר הקידוש ואח"כ יסירנה, כי היכי דתתראה דאתא הסעודה השתא ליקרא דשבתא. [מ"ב (סי' ק"ט)]. ועני בכ"ה"ח (סי' רעא אות כב) שכתב דלפי האר"י ז"ל לא נכון לעשות כן אלא צריך לקדש דוקא אחר תפלת ערבית]. ועני עוד בסמוך.

ד. ברכת היין בקדוש

אם היו שותים יין תחלה, אינו אומר אלא קידוש בלבד בלא ברכת היין. (ואם אין לו יין ומקדש על הפת, אינו מברך המוציא כמבואר להלן) [שו"ע (שם)], מחמת שכבר בירך בתחלת שתייתו, והיה' שאי"צ לברך על היין שבתוך הסעודה, כי אין היסח הדעת בין שתיית הכוס של קידוש לשתיית היין שבתוך הסעודה. [מ"ב (סי' ק"ט)].

ה. ברכת המוציא

אחרי שקידש יש אומרים שאף אם היה באמצע סעודת פת עליו לחזור ולברך ברכת המוציא. [שו"ע (סי' רעא סעי' ד)]. כי אינו יוצא בברכת המוציא שבירך בתחלת הסעודה, לפי שהקידוש שבנתיים שהיה צריך לאומרו (מפני שנאסר באכילה עד שיקדש) הוא הפסק לפיכך צריך לברך שנית ברכת המוציא. ובהמ"ז יברך רק פ"א בסוף הסעודה (משא"כ כשאין לו יין ומקדש על הפת, שזמן ברכת המוציא שלו קודם קידוש, ולא היה עדיין הפסק שיהיה צריך מחמת זה לברך שנית, אי"צ לברך המוציא לכוי"ע). [מ"ב (סי' ק"א)]. וי"א שאינו מברך המוציא. [שו"ע (שם)]. דס"ל דקידוש לא הוי הפסק. וכיון דספק ברכות להקל יש לתפוס כשיטה זו. [מ"ב (סי' יח)]. ולמעשה אינו מברך דספק ברכות להקל. [מ"ב (שם)].

ו. עצה לצאת לבו"ע

על מנת להמנע מלהכנס במח' לענין ברכת המוציא, יש לתת עצה, להשאר לחם שלא לפניו ולכוון בשעת ברכת המוציא בתחלת סעודת פורים שלא לפטרו בברכה, וכשפורס מפה ומקדש יברך ברכת המוציא על חלם זה. [עני בפ"ח (נו"ד סי' יט סי' ח) דס"ל דמהני להגביל חלות הברכה. וכן פסק בביאור הלכה (סי' ח על סעי' יד ד"ה וי"א). ואף התבא"ש (סי' יט סי' יז) שס"ל דלא מהני, אם לא היה לפניו בשעת הברכה מודה. [ואפי"ש שהפמ"ג (סי' קעז אי"א סי' ק) מסתפק אם מהני להגביל חלות הברכה של ברכת המוציא, היינו שלא לפטור שאר המאכלים אבל שלא לפטור פת אחר ויהא דמהני. ועיני. ובלא"ה דעת הבי"ח (סי' תעג סוף אות י ד"ה ולענין) דמהני להגביל חלות הברכה. ועני בזה בשמעתא עמיקתא גליונות מ"ב ור"ה)].

ז. על הניסים בסעודה שנמשכה עד הלילה

נמשכה סעודתו עד הלילה, חייב להזכיר על עכשיו, דהיינו רצה, ואי"כ איך יאמר על הניסים דהוי תרתי דסתרי, וכיון שאין הזכרת עה"נ חמורה כ"כ לכן יאמר רק של שבת. וכי"ז אפי' כשלא התפלל עדיין, ובפרט אם התפלל מקודם בודאי אינו כדאי להזכיר אח"כ לעה"כ. [מ"ב (סי' תרצה סי' ט)]. ואם לא אכל בליל שבת, רק מברך בהמ"ז על הסעודה שאכל בער"ש, ולשו"ע (סי' רעא סעי' ו) מוכיח רצה ולרמ"א אינו מזכיר רצה. ואם לא התפלל מעריב יזכיר עה"נ, עיי' מ"ב (סי' קפח סי' קב)].

אם רצונו לפרוס מפה ולקדש ולהתפלל תפלת מעריב מאוחר יותר, מותר לעשות כן בתנאי שיתחיל סעודתו חצי שעה קודם זמן מעריב. [מ"ב (סי' רעא סי"ק יא)]. ואם לא התחיל חצי שעה לפני הזמן יכול למנות שומר שיוזכר לו להתפלל (ויהאר שלא ישתכר). [רמ"א (סי' רלב סעי' ב), מ"ב (סי' תרכב סי' ק ושעה"צ שם) וצ"מ (ח"ו סס"י ז)]. ועני בזה בשמעתא עמיקתא גליון קצ"ה].

ט. בן עיר, לסעד סעודה לכבוד פורים של מוקפים
מותר לבן עיר, לסעד בערב שבת לכבוד פורים של מוקפים. [עני ברמ"א (סי' תרצה סעי' ב) שכת' שיש חיוב משתה ושמחה בבי' הימים. וכן א"ל חכם אחד שליט"א בשם הגרנ"י זצ"ל].

✉ לקבלת גליון מורחב ולהצטרפות לרשימת התפוצה ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל:

amikta@amikta.co.il

הגליון נתרם בעילום שם להצלחת התורם ומשפחתו – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503